

Når virkeligheden overgår fantasien

Af Finn Brunse

New York, World Trade Center og den 11. september vil blive husket, kommenteret og analyseret i en lang række sammenhænge mange år frem. Det var uvirkeligt at være iagttagere. End ikke de vildeste Hollywood-film kunne måle sig. Virkeligheden overgik på tragisk vis fantasien. Vi havde 1. behandling af budget 2002. Normalt et af de større møder i den politiske årsplan, som ikke mindst under indtryk af det kommende kommunevalg, traditionelt indeholder en række politiske markeringer. Budgetoplægget, som i øvrigt var godt og bearbejdet i stor enighed, fik sin rolige og besindige behandling, men afgjort var det, at det for alle var under indtryk af hændelserne i USA og bekymringen for, hvad der videre ville ske.

Jeg ville helst have indledt min årlige »juleartikel« – og ydermere i et 20 års jubilæumsnummer – med noget helt andet og absolut positivt – Borgmesterkæden – som lige inden årsskiftet blev overrakt i form af et bevis på, at den var planlagt og under kunstnerisk bearbejdning af Lotte Olsen og Joan Stockholm.

Ikke en kæde alene til den til enhver tid siddende borgmester, men en kæde til

hele Tommerup Kommune som et bevis på og markering af det gode samarbejde med Erhvervslivet. En flot markering og gestus fra Tommerup Erhvervsråd, og et stort arbejde ikke mindst for formanden. Overrækkelsen af borgmesterkæden fandt sted i forbindelse med kommunalbestyrelsesmødet i august, hvor vi på en højtidelig, men også utraditionel måde kombinerede arrangement og møde.

Jeg vil gerne kvittere for modtagelsen med en stor tak, samt en tilkendegivelse af at der fra min og Tommerup Kommunes side er et ønske om også at fremme erhvervsudviklingen så meget som det nu er muligt for en kommune.

Dels fordi det er naturligt at indgå i samarbejder som kan fremme en positiv udvikling i området, og dels fordi det for kommunen som helhed er nødvendigt at være aktiv også på dette område for at skabe og fastholde vækstmuligheder i vores service. Også detailhandlen kræver opmærksomhed. Kommunen kan være med til at skabe rammerne igennem sikre og indbydende byggenemfarter, kombineret med forskelligt byinventar, som der i øjeblikket arbejdes med i flere af vore byområder. De handlende har så, i kombination med et pænt gadebillede og gode

trafikforhold for alle typer af trafikanter – også de små – en stor opgave i at fastholde kunderne, og gerne trække nogle flere til. Byområderne præges også af stor byggeaktivitet, både private bygherrer og Tommerup Kommune er igang. Skolerne og andre kommunale faciliteter renoveres og udbygges for at leve op til en god og

fornuftig standard. Nye boligområder og boformer er under planlægning, således at også de kommende år vil være præget af iværksætterånd og engagement. Vi har fra kommunen valgt et hurtigt byggeforløb både i forhold til ældre- og plejeboligerne, aktivitetscentret på Hørvangen og på skoleområdet, for hurtigt at kunne få glæde af de nye faciliteter samt for at mindske de forstyrrelser et byggeri over lang tid kan give. Det har været et udtryk for et ambitiøst og fremadrettet anlægsprogram, som er finansieret ved optagelse af en række lån. Dette har kommunalbestyrelsen været enige om, som sagt for at få et sammenhængende og hurtigere byggeforløb, bedre priser og færre forstyrrelser.

Vi lever i en elektronisk tidsalder. Det giver nogle muligheder, bl.a. for hurtigt kommunikation – uanset afstand – hurtigt overblik hvis man går ind og søger på Internettet. Hastighederne og mulighederne fordobles næsten år for år og priserne mindskes. Det giver en række gode muligheder for mange både privat og erhvervsmæssigt. Derfor er også Informations Teknologi (IT) valgt som et indsatsområde i kommunen. For at gøre kommunikationen nemmere og dermed give mere tid til primære aktiviteter søger vi at forbedre mulighederne internt både for politikere, institutioner og Rådhuset. I samarbejde med en række kommuner og firmaer arbejdes der på at få analyseret og iværksat anvendelsen af elektronisk handel. Det synes at indebære en række fordele, således at vi kan flytte en væsentlig del af kommunens omsætning over på e-handel.

Endelig handler det om at forbedre og billiggøre borgernes adgang til alle de »tjenester« vi har i vores hjem, såsom TV, telefon og computere. Vi har for nylig taget initiativ til afholdelse af et møde med de lokale antenne- og beboerforeninger, hvor mulighederne for at koble alt dette sammen i en såkaldt bredbåndsløsning var temaet. Når vi interesserer os for disse tekniske løsninger er det, udover at billiggøre det for alle, også fordi det kan have stor betydning for virksomheder og borgere med hjemmearbejdspladser, at der kan stilles disse »elektroniske motorveje« til rådighed.

Den direkte og personlige kommunikation – dialogen – vil, til trods for de øgede elektroniske muligheder, efter min vurdering få større betydning. For at skabe forståelse for og gerne »medejerskab« til offentlig service i almindelighed og den kommunale i særdeleshed er det nødvendigt at inddrage borgerne tidligere i beslutningsforløbet og gerne mere direkte. Ikke mindst når der skal prioriteres mellem mange forventninger og relativt færre økonomiske ressourcer. Det er vigtigt, at de dialogmuligheder som eksisterer udbygges og gøres tilgængelige for alle befolkningsgrupper – en opgave som ikke mindst vil ligge til den nye kommunalbestyrelse.

Kommunevalget, som i skrivende stund er under forberedelse, såvel af Kommunen som af de politiske partier og de politiske grupper, imødeses med spænding, da det jo ligger i sagens natur at man går efter størst mulig indflydelse – sådan er det, og helt i demokratiets ånd. I den ligger det også, at man er forpligtet til at give

tid og rum til, at forskellige synspunkter kan komme frem. Og da vi jo også er valgt ud fra forskellige holdninger, er det ligeså naturligt at disse synspunkter er forskellige. Konstruktiv uenighed er også med til at skærpe borgernes interesse for kommunalpolitik, samt give et indblik i en politisk – og demokratisk – proces hvor forskellige synspunkter ofte ender i et fælles resultat.

Det har langt overvejende været tilfældet i den kommunalbestyrelsesperiode som nu er ved at være forbi. Det har gavnet de opnåede resultater. Det har gjort en ofte vanskelig situation nemmere, samt hvad der er nok så vigtigt; det har betydet at energien har været brugt på at fremme resultatet, og ikke på personligt fnidder. Jeg håber meget, at det også vil gøre sig gældende for den nye kommunalbestyrelse som tiltræder 1. januar.

Jeg vil rette en tak til den afgående kommunalbestyrelse for et samarbejde som har fastholdt Tommerup i en god udgangsposition ind i et nyt århundrede med mange udfordringer foran.

Jeg vil endvidere på egne og kommunalbestyrelsens vegne takke de mange som på forskellig vis samarbejder med os, som yder et stort bidrag i foreningsarbejdet, som går ind i de mange brugerråd og her yder en stor indsats – også som frivillige i det sociale arbejde. En stor tak til de kommunale medarbejdere for en god og engageret indsats i de mange mere eller mindre synlige opgaver det kommunale samvirke består af.

Sluttelig vil jeg ønske alle en god jul samt et godt nytår.

Ud med kirken!

Af sognepræst Jørgen Flensted-Jensen

Sådan lyder et slogan som »Dansk Kirke i Udlandet« bruger over for unge.

Det kan forstås på to måder. Skal vi smide kirken ud og kassere den, eller skal vi tage den med os ud i verden?

Læs her beretningen om Albanien, som forsøgte at udslette den kristne kirke, men også om hvordan det mislykkedes.

Mange forsøg er gjort på at udrydde kirke og kristendom fra jordens overflade. Totalitære regimer har kæmpet og undertrykt befolkningers naturlige trang til religionsudøvelse. Det har i vor generation fundet sted i Østasien, men også i lande langt tættere på os. I flere sovjetrepublikker, men allertydeligst i Albanien har vi set hvor håbløst det er. Endnu kan ikke et eneste eksempel dokumentere, at religion kan udryddes. Alle forsøg har hidtil stået for fald.

Albaniens historie!

Skønt det albanske folk nedstammer fra den ældste historisk kendte befolkningsgruppe på Balkan, Illyrene, blev det først selvstændigt i 1912, hvor det Osmaniske rige slap grebet og grænserne blev fastlagt af den tids stormagter.

Landet fik forskellige ledere, hvoraf ingen rigtig formåede at samle nationen til en centralt styret stat før albanske partisaner befriede landet fra tysk besættelse i 1944.

De kommunistiske partisaner under Enver Hoxha var de stærkeste. Han blev landets ubestridte hersker, afskar befolkningen

for kontakt til udlandet og holdt landet i et jerngreb til sin død i 1985.

Alle religiøse retninger blev mistænkeliggjort og forfulgt og endelig i 1967 blev disse totalt forbudt. Enhver form for religiøs aktivitet blev straffet med mange års fængsel eller ligefrem døden. Allerede fra 1944 var en ubønhørlig forfølgelse begyndt, hvor præster og andre religiøse ledere blev kynisk henrettet. Verdens første og eneste 100 % ateistiske stat skulle skabes.

Religion er opium for folket!

Det var partiets opfattelse, at religion havde været skyld i de fleste krige og voldelige konflikter op gennem verdenshistorien, med de deraf følgende lidelser for menneskeheden. »Religion er en gift for menneskesindet, der ødelægger menneskets evne til at opbygge og leve i et fredeligt samfund« blev der sagt. Derfor skulle al religion udryddes i Albanien. Man ville skabe det fuldkomne socialistiske og ateistiske samfund, og man var klar til at anvende alle midler i den overbevisning, at man på længere sigt tjente befolkningen.

Det begyndte med børnene i børnehaver og skoler. I begyndelsen af hver skoletime måtte børnene råbe i kor: »Der findes ingen Gud, der findes ingen Gud...«, og efterhånden strammedes grebet mere og mere og til sidst måtte ordet Gud ikke findes på nogens læber.

Og endelig i 1967 kunne man indføre en ny grundlov for verdens første og eneste fuldkomne socialistiske og ateistiske stat, republikken Albanien. Loven forbød

enhver form for religiøs praksis – ikke blot offentligt, men også i hjemmene. Præster og religiøse ledere blev beordret til offentligt at afsværge deres tro. Mange nægtede og blev idømt lange fængselsstraffe for statsskadelig virksomhed, d.v.s. dømt efter spionageparagraffer. Strafferammen var 8-45 års fængsel og i særlige tilfælde dødsstraf.

Kirker og andre religiøse bygninger blev jævnet med jorden eller ombygget til andre formål, som værksteder, restauranter og varelagre. Også kirkegårde blev udslettet, da der på gravsten fandtes religiøse symboler. Intet religiøst måtte være synligt. Også i privatlivet var den nye grundlov gældende. Der var påbud om at befolkningen skulle destruere alle bibler, krucifikser, smykker, ikoner mv. – alt skulle væk. De samme regler gjaldt for den muslimske befolkning, og andre religioner.

Der blev ved denne grundlov indført et utal af bestemmelser, som alle måtte rette sig efter. Enhver forbindelse med udlændinge blev forbudt, hvad enten det var gennem direkte kontakt, gennem radio, TV eller bøger. Overtrædelse kunne koste 8 års fængsel. Hvis man i dagligdagen var så uheldig, at en udtalelse blev opfattet som kritik af partiet og styret, betød det fængsel. Omkring 500.000 mennesker, eller hver sjette indbygger, har således siddet fængslet imellem 8 og 25 år.

Albanien levede i 40 år totalt isoleret fra omverdenen og befolkningen vidste intet om, hvad der rørte sig i verden udenfor.

Friheden kan ikke undertrykkes!

Indkøbstorv i Tirana.

Albanien blev mere og mere isoleret da diktator Hoxha både afbrød forbindelsen til den vestlige verden og til Sovjet og sendte alle diplomater, rådgivere og teknikere hjem. Herefter opstod et nært samarbejde med Kina, som imidlertid heller ikke holdt, og til sidst isolerede Albanien sig totalt fra omverdenen.

Produktionsapparatet blev dekretet som statsejendom, samtidig med at Enver Hoxhas regering fandt det nødvendigt med en stærk befæstning af landet. Derfor ser man den dag i dag et utal af små beton bunkers spredt ud over hele landet. Det kostede enorme summer og hurtigt medførte det at fabrikker, landbrug og minedrift blev nedslidt og brød sammen. Men kritik blev ikke tålt.

Efterhånden var atmosfæren i landet så betændt, at den mindste lille gnist kunne udløse en eksplosion. Den 22. dec. 1990 brød det løs. Befolkningen anført af studenterne gik til angreb på alle kontorer, administrationsbygninger og alt hvad der tilhørte det forhadte system. Døre, vinduer, møbler og inventar i alle offentlige bygninger blev knust. Det gik ud over skoler, lægehuse, fabrikker og landbrugskollektiver osv., for det tilhørte alt sammen systemet. Resultatet var at landet blev endnu mere forarmet og gjorde det samtidig vanskeligt for det nye og spirende demokrati.

Langsomt kom det begyndende demokrati i gang, og ved valget i 1992 fik det nye Demokrati-parti det absolutte flertal. Den nye præsident Sali Berisha og hans regering erklærede religionsfrihed, pressfrihed, alle politiske fangers løsladelse og åbning af grænserne og samarbejde med EU og USA om økonomiske reformer baseret på markedsøkonomi.

Isolationen var brudt og den personlige friheden vundet tilbage.

Religionsfrihed i et land uden religion ! Næsten alle der huskede tiden før diktaturets indførelse var døde, og ingen kristne traditioner, viden eller beretninger levede længere synligt. Og dog søgte den nye

frihed at genopdage kirken, som imod alle odds havde overlevet på en eller anden måde i menneskers sind.

Men uvidenheden var enorm og åbningen af grænserne åbnede også for en flod af sekter og missionærer for de mest uhyrlige livsanskuelser.

For at imødegå dette kom en henvendelse fra Albaniens ambassadør for Skandinavien, bosiddende i Stockholm, om vi i den danske kirke kunne hjælpe med at genindføre kristen undervisning især for børn og unge. Den henvendelse blev kanaliseret via Dansk Europamission til det lille folkekirkelige missionsselskab BDM (Brødremenighedens Dansk Missionsselskab, som jeg sidder i bestyrelsen for), som tog en opgave på sig i Albanien med undervisning af børn og unge i kristendom. Der blev iværksat udvekslinger med unge på danske højskoler og uddannelsessteder. Kontakten udbygges gradvis til også at omfatte udsendelse af et dansk præstepar. Deres opgave er at hjælpe med undervisning og gudstjenester i hovedstaden Tirana og føre tilsyn med de ca. 20 børneklubber, der skød op som paddehatte i det religionsløse land.

I dag har arbejdet udviklet sig til en lille luthersk kirke med gudstjenester og undervisning i en lang række byer. Arbej-

det har stor bevågenhed i landets officielle medier, og understøttes og anbefales af den danske ambassade i Tirana, som et projekt der på en flot måde er med til at genrejse Albanien åndeligt og kulturelt.

Hvad har det med jul at gøre?

Måske ikke så meget, men dog alligevel. Historien om Albanien siger noget om, at det ikke lader sig gøre at undertrykke mennesker politisk i det lange løb. Men den siger også, at mennesket besidder en dyb søgen efter Gud, som heller ikke lader sig undertrykke.

I vort land har vi den fulde frihed til at dyrke Gud og udøve vor kristendom, som vi ønsker det. Det er en selvfølge for os, og vi kan vanskeligt sætte os ind i, at det skulle koste noget at vedkende sig dette ståsted. Men lad beretningen om Albanien fortælle os, at det ikke er en selvfølge, men noget vi skal skønne på. Verden kan ændre sig hurtigere end vi aner, og også forholdene i vort eget land kan ændre sig på kort tid. Der er grund til at være taknemmelig for gode forhold i vort land.

I denne tid er julen over os med alt dens kommercielle aktiviteter, men også med juleevangeliet om Jesu fødsel i Betlehems stald. I vore kirker forkyndes det igen og igen, at Kristus lod sig føde, gik ind i vort liv, delte vore livsvilkår og til sidst døde en forsmædelig død på et kors, inden han genopstod som en levende virkelighed.

Vi tror på at Gud er en realitet, og at det gør en forskel om vi lever vort liv i denne tro og lader ham være det faste holdpunkt i en kaotisk verden.

Det er dårskab for os moderne mennesker, hvis ikke vi griber det med vort sind eller vort hjerte og tror det som et evangelium – d.v.s. som et glædeligt budskab, som ikke skal forstås men troes, og dermed give vort liv det indhold, som netop det albanske folk savnede i de onde år.

Måske kan beretningen fra Albanien være med til at understrege, at det ikke er så let at smide kirke og kristendom ud, heller ikke hos os.

Sådan lever mange mennesker i Albanien deres hverdag.

Husker du vor skoletid?

Af Arne Rasmussen
og Ellen Christensen-Dalsgaard

For de fleste står erindringen om skoletiden helt klart. Vi kan huske vores lærere og skolekammerater. Nogle har dårlige minder, andre gode, de fleste af os lidt af hvert.

Når nutidens børn taler med deres bedste-forældre om deres skoletid, bliver de meget hurtigt klar over, at det var en helt anden skoleform, man havde, da bedsteforældrene var børn.

I det følgende vi der blive redegjort for skolerne i Tommerup Kommune. Hvor mange har der været? Hvor lå de? Hvor længe bestod de? Og endelig vil der ved erindringer blive givet et lille indblik i, hvordan det var at gå i skole »i de gode gamle dage«.

Før 1721, hvor der kom rytterskoler i Verringe, Brylle og Tommerup, er der næppe foregået megen undervisning. Ganske vist havde degnene pligt til at undervise almuens børn en gang om ugen i den kristelige børnelærdom, men undervisning herudover har der næppe været tale om. I Verringe vides det, at man omkring reformationstiden har benyttet sig af løbedegne, dvs. degne, der boede i en nærliggende købstad, her formodentlig Odense.

Det første egentlige skolevæsen startede i 1721, hvor rytterskolerne blev bygget på kong Frederik den Fjerdes bud. Helt ens både i bygninger og reglement med de 240 andre rytterskoler spredt over Danmark. Reglementerne for rytterskolerne var egentlig ret fremsynede. Læreren måtte således ikke slå børnene uden at

Hjelmerup Friskole 1907.

der gentagne gange havde været advarsler, og ikke med hånden. Skolegangen var hver anden dag, og børnene var efter alder inddelt i to niveauer. Om vinteren skulle undervisningen slutte klokken fire om eftermiddagen, »at børnene ej i snefog skulle bortkomme«. I rytterskolerne gik de børn, hvis forældre hørte til rytterdistriktet, dvs var kronens bønder. Både piger og drenge gik i skole og undervisningen bestod i kristendomsundervisning, læsning, stavning og for drengenes vedkommende regning. Børnene skrev i sandtavler, ville de skrive på papir med fjerpen måtte forældrene selv betale.

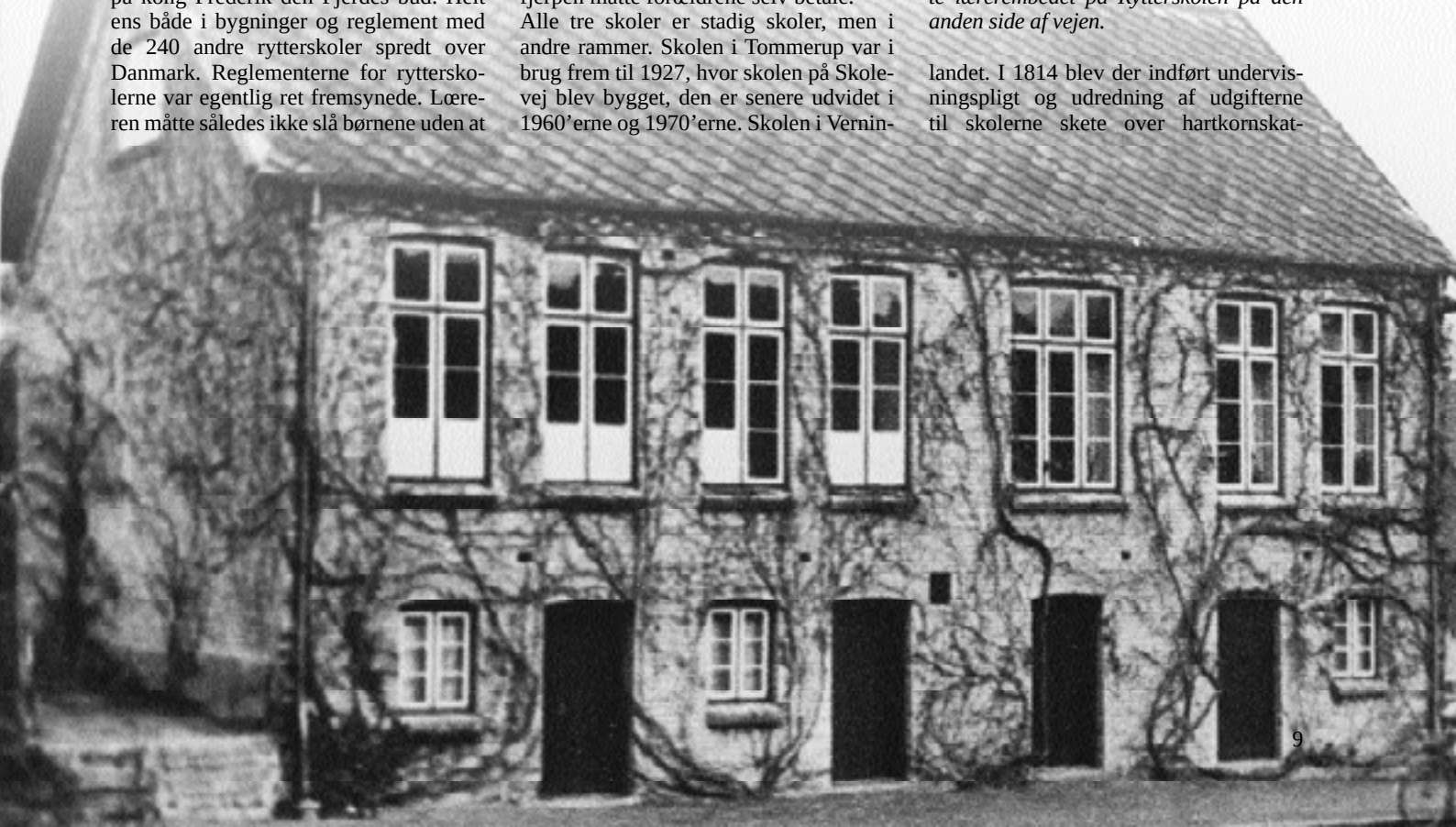
Alle tre skoler er stadig skoler, men i andre rammer. Skolen i Tommerup var i brug frem til 1927, hvor skolen på Skolevej blev bygget, den er senere udvidet i 1960'erne og 1970'erne. Skolen i Vernin-

ge var i brug frem til 1956, hvor skolen på Langstedvej blev bygget, også den er blevet udvidet i 1970'erne. Brylle Skole var i brug frem til 1963. Som symbol på at skolerne er aftagere af de hæderkronede rytterskoler opsatte man inskriptionstavlerne med Fr. 4.'s monogram og formålsparagraf i de nye skoler.

Der skulle gå 100 år fra rytterskolernes start før der blev tale om en egentlig skolereform, der omfattede alle børn på

Brylle forskole, Ryttergade 3 blev 1901 bygget oven på en staldlænge der tilhørte lærerembedet på Rytterskolen på den anden side af vejen.

landet. I 1814 blev der indført undervisningspligt og udredning af udgifterne til skolerne skete over hartkornskat-

terne, datidens skattegrundlag. Fagene var kristendomsundervisning, skrivning, regning, læsning, sang og hvor det var muligt udendørs gymnastik. Anderledes var det i byerne hvor der også blev undervist i biologi, fysik, tysk og tegning. Disse fag blev først obligatoriske i Folkeskolen fra 1899. Undervisningspligten omfattede børn fra 7 år til konfirmationalderen. I løbet af 1800 tallet fik man uddannet mange flere lærere, og de fik på de nyoprettede seminarier et langt bedre grundlag for deres senere undervisning. Rytterskolerne i Brylle, Verninge og Tommerup blev landsbyskoler og først i

løbet af 1800 tallet blev det nødvendigt at supplere de gamle skoler. Der blev bygget skoler i Kivsmose, Brunsvig, Størmose, Nørup, Solevad og i Tallerup.

Mange små børn blev undervist i pøgeskoler oftest hos helt private, der forberedte dem til at komme i skole. Fra 1892 blev der bygget forskoler med fast uddannet personale. Der var forskoler i Verringe, Nørup og Langsted.

Fra 1855 blev det tilladt ved lov at oprette friskoler, der var Grundtvig-Koldske i deres ideologi og som gik imod almueskolens megen udenadslære. I Tommerup Kommune har der såvidt vides kun været

en friskole, nemlig i Hjøelmerup. Den eksisterede frem til ca. 1920.

I 1899 kom der en ny skolereform, der forbedrede folkeskolen således at der nu blev undervist i de samme fag som i byernes borgerskoler.

Skoleloven ændredes i 1937 og i 1958, og med kravet om fysiklokaler, sløjdsale og skolekøkkener blev mange af de små skoler nedlagt i 1960'erne, godt hjulpet på vej af kommunalreformer og centralisering. I dag er der skoler i Verringe, Brylle og Tommerup og Tommerup Stationsby, Tallerup Skole. Alle skoler med moderne faciliteter, der ikke kun anvendes til skoleundervisning, men også bruges af det lokale forenings- og kulturliv til biblioteker og som mødesteder. De gamle skoler bruges næsten alle som privat beboelse, nogle er ombygget til uigenkendelighed og kun få ved hvor der engang var skole. Den smukke rytterskole i Brylle er stadig i brug som bibliotek og som ramme om Lokalhistorisk Arkiv.

I Tommerup kommune har der været ikke mindre end 20 skolebygninger. Kun fire er tilbage som skoler i hver af de fire bysamfund. Alle de øvrige ligger endnu hvor de blev opført, to af dem har været brugt til forsamlingshus, en fungerer som børnehave, i en er der forretning, ellers er de private boliger.

En af forskolerne blev der sat særlig fokus på i den forløbene sommer, idet de nuværende ejere af Kivsmose forskole, Ella Sørensen og Bent Mortensen inviterede alle der havde gået på skolen i den 32-årige periode fra 1918-50, til en sammenkomst d. 11. august. 52 sagde ja tak til invitationen og fik en ualmindelig festlig oplevelse. Deltagerne var fra 60-89 år og der var stor gensynsglæde, mange havde ikke set hinanden i årevis, et par af deltagerne udtrykte det på denne måde: »Dette bliver for mig årets begivenhed«.

En af de ældste den 83-årige Alma Rasmussen havde i anledning af festen nedskrevet sine erindringer om sin skoletid i Kivsmose:

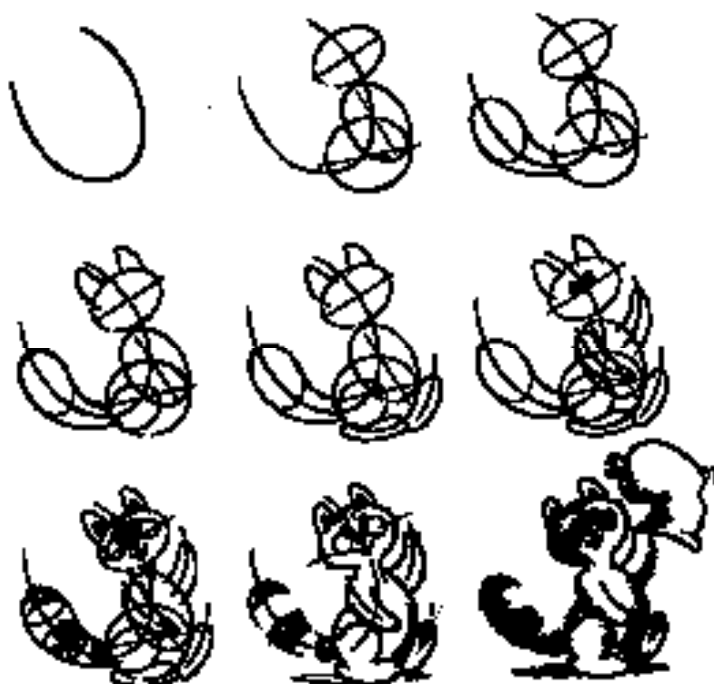
Mine allerførste skoleår i Kivsmose forskole

Jeg er en ældre pige, som gerne vil fortælle, hvordan det foregik, da jeg startede min skole. Dvs. 7 år gammel den gang. Jeg boede på et lille landbrug i Tommerup Made sammen med mine forældre og søskende (8 i alt). Jeg var den yngste i flokken, men absolut ikke derfor skånet mere end de andre.

Vort skoledistrikt var Kivsmose. Vi havde ca. 4-5 km. Hver vej, som vi gik hver anden dag på vores »gåben« med træsko på, uanset vejr og vind.

Bebyggelsen var jo ikke den mest tætte. Alligevel nåede vi at blive en lang række, inden vi nåede frem, da der var flere årgange og børnerige familier.

Overfor forskolen lå en gammel skole, som vi kaldte »den store skole«. Her har alle mine ældre søskende gået. Ikke jeg.

Glatting af og godt nytår

Electrolux
Nyborg

ELECTROLUX NYBORG A/S
ØSTERBRO 4
DK-5690 TOMMERUP
Tlf. 64 76 12 34
www.nyborg.com

De 52 gamle elever der sagde ja tak til til at deltage i gensynsfesten på Kivmose forskole.

Kun når lærerinden var syg, det var hun ofte, så kom vi over mellem alle de store i én skolestue hos lærer Hansen. Rasmus Hansen gik altid tur hver morgen i flotte nypudsede træsko. Vi små kappe-

Alma Rasmussen ved sommerens sammenkomst på Kivmose forskole.

des gerne om at få ham i hånden det sidste stykke vej.

Min allerførste skoledag var mor selvfølgelig med. Jeg husker tydeligt, hvor højlydt jeg forkyndte for mor og lærerinden, som stod i døren og talte sammen, at jeg havde spist min madpakke.

Til gengæld husker jeg ikke, hvor mange elever vi var i klassen.

Frk. Christensen hed lærerinden. Hun var meget dygtig til at lære os syning og strikning. Jeg havde en dukkedreng, som jeg strikkede et sæt tøj til. Iført dette sad han og troned til eksamen i en lille kurvestol. Det var jeg meget stolt af, husker jeg.

Til hver eksamen blev alle de ting, som vi havde lavet i årets løb lagt til skue med navn og antal stykker, vi havde nået. Der var obligatoriske ting, man skulle lave for hvert alderstrin, såsom strikke grydelapper og strømper. Sy lappe- og stoppeklude, chemiser, »gardinbukser«, pudebetræk samt hække blonder og mellemværk.

Når jeg taler om »eksamen« var det en overhøring med pomp og pragt. Dagen før var vi i skoven for at plukke anemoner, skovmærker og bøgegrene, som vi

pyntede borde og kateder med.

Vores tavler, som vi brugte dengang, havde fået skuret rammerne, sat navn på og dernæst fået griflet en skriveprøve.

Disse lå så fremme for skolekommissionen og præsten, som dengang var pastor Ingomar Pedersen. Et minde om ham fra 1. Kl. på en sådan dag: To svesker til mig, som han fiskede op fra sin bukselomme efter min endte læsning, hvorpå han gav mig et klap på skulderen og sagde: »Det var ret min pige«.

På legepladsen stod en gammel vandpumpe, hvor vi kunne slukke tørsten. Desuden var der et par gynger og selvfølgelig 2 dasser. Engang imellem legede frøknene råddent æg med os i frikvarterne på pladsen.

Når vi blev kaldt ind efter frikvarter, kunne vi små godt finde på at kravle under bordene indtil frk. Christensen kom ind. Her lå vi så musestille og nappede hende i benene, når hun kom. »Alle de mus«, råbte hun gerne.

Radioen var meget ny dengang, men frøknene havde anskaffet et krystalapparat, hvor vi skiftedes til at høre rådhusklokken

Brunsvig forsamlings hus var indtil år 1900 skole, i dag er der forsamlingshus

slå tolv via hovedtelefonen.

Jeg glemte at fortælle, at efter endt eksamen, hvor vi var stadset op med stivede forklæder, gik turen til købmanden i Femtning, med den fyrstelige sum af 50 øre. Alt det slik man kunne få for det store beløb. Vores skolebøger dengang måtte vi selv betale. Derfor var de også meget lasede, når de skulle gå i arv til så mange.

Skriveredskaber var grifler. Dernæst blyant og i de store klasser pen og blæk. Man købte elastikpen (blød 1 øre), (kongepen 2 øre). Disse blev så sat i et skaft, blækhusene delt ud i dertil indrettede huller i bordene. Myrebogen eller ABC var vore første læsebøger.

Udflugter – Nej, det var ikke Berlin, London eller Paris som i dag. Nej det foregik til Præsteskovene eller grøfteskanten med bolsjer fra frøknens lager og læsning af eventyr.

Hjemturen fra en skoledag foregik gerne gennem skoven. Her skulle vi over Assens banen, hvor der var 2 møller. Dem skulle vi have en tur på. Inde i skoven var der mange vandhuller, som ligeledes skulle prøves med eller uden is. Ved Skrædderskovene lå en meget stor myretue, det var lige sagen at rode i den. Måske var der et stykke med knapost tilbage i madpakken, som man kunne fortære i grøften.

Når vi kom hjem, var det meget sent på eftermiddagen. Alligevel skulle vi straks skifte tøj. Der var mange gøremål for os hjemme, både i have og mark; men vi fik da også tid til at lege. Legetøj var det småt med, men vi kunne klare os med lidt.

Nyt tøj fik vi først til konfirmationen. Mor

Tommerup Rytterskole, ca. 1910. Børnene stillet op til gymnastik.

var dygtig til at sy og strikke. Hun sad tit til ud på natten og fabrikerede sutsko og strikkede strømper og syede om.

Efter frk. Christensens død, vistnok i 1928, kom Andrea Hansen til. Hun blev siden forflyttet til Tommerup forskole. Kivsmose forskole lukkede i 1950.

Kivsmose forskole blev som bekendt bygget i 1918, hvor jeg så startede der i 1925. Tommerup skole kom til i 1927, hvor jeg begyndte som tiårig.

Vor skolevej blev ikke kortere af den grund. Stadig hver anden dag; men systemet var noget anderledes. 6. Kl. var afslutning.

Fra disse år husker jeg alle dem, jeg gik sammen med. Dengang var der også klikedannelser som nu; men det er et

andet kapitel.

Mange kan sikkert nikke genkendende til denne beskrivelse og tænker, hvor har tiderne forandret sig. Om det er til det bedre, er der nok ingen tvivl om. Børn af i dag får alle mulighed for en uddannelse, hvad vi ikke kendte til, hvis vore forældre ikke var velhavere. Nutidens unge skal ikke brokke sig så meget over alle de skattekroner, men tænke på alle de goder som fædre og mødre ikke har haft, men som de nyder godt af.

Gammel elev fra Kivsmose.

*Alma Rasmussen
Tallerupvej, Tommerup
Juli 2001*

Stærmose skole, 1941.

»Københavnertøsen«

En fynsk sommer

Af Lise Brun

Illustrationer Lise Brun

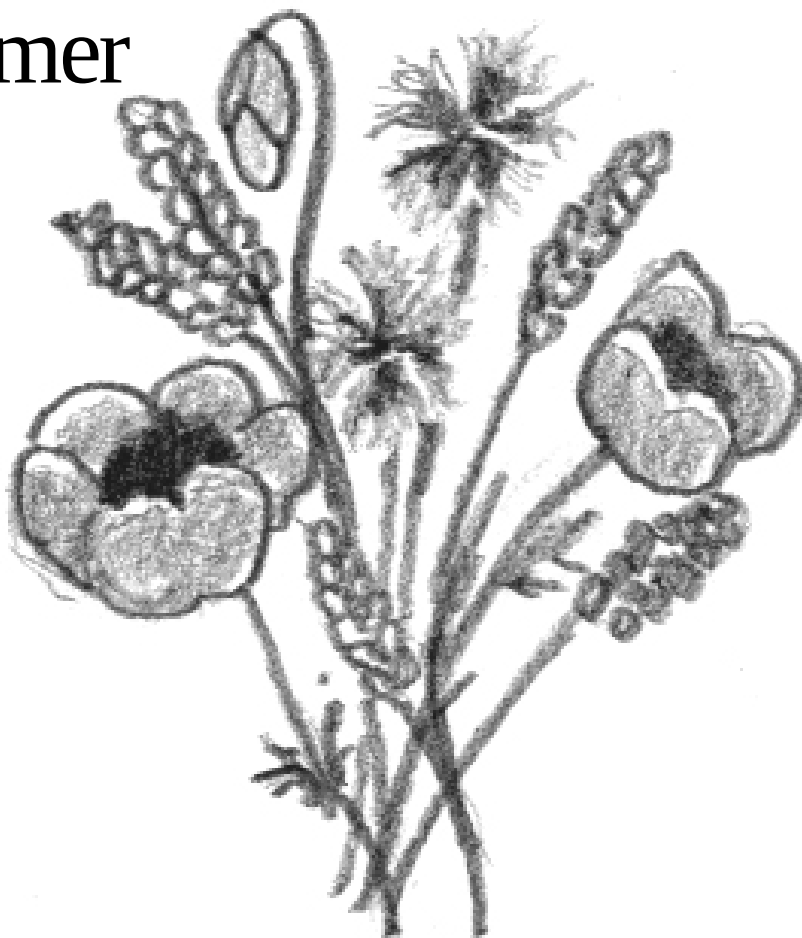
Dorthe sad i sin hyggelige lille stue med en stak fotoalbums foran sig. Hun havde længe villet bringe dem i orden, for en del af billederne lå løst imellem siderne. Så kunne hun også samtidig sortere dubletter fra og – ikke mindst – mindes nogle af de situationer, der var indfanget af kameraets linse.

Måske kunne hun bruge nogle af billederne som udgangspunkt, når børnebørnene ville høre historier fra »gamle dage«. Hun lo lidt ved sig selv, da hun kom til at tænke på, hvordan et af børnene havde spurgt: »Var der slet ikke fjernsyn i bronzealderen, dengang du var lille?«

Nå ja, for sådan en lille størrelse var opfattelsen af tid vel temmelig sværende, det huskede hun da selv, at hun havde oplevet. Nogle dage var lyse og og syntes at fare afsted, andre var uendeligt lange og næsten ikke til at få has på. Især juleaftensdag blev hvert minut så langt, før forventningerne og spændingen blev udløst, når det glitrende juletræ præsenterede sig med sine tændte lys i den ellers mørklagte stue.

Det var under den anden verdenskrig, hun oplevede sine juleaftener som barn. Hun huskede også, hvordan hun mistede sin tro på julemeanden – og skuffelsen derpå: Hvert år, sidst i november, forsvandt dukke Ole og dukke Grethe fra børneværelset. Mor fortalte, at det var julemanden, der havde taget dem med sig for at give dem nyt tøj. Selve juleaften kunne Dorthe så være sikker på, at det ringede på døren og når hun lukkede op, sad begge dukker på dørmatten i fint nyt dress. Julemanden selv så hun aldrig, men han havde jo så travlt denne aften, at han bare måtte skynde sig videre til andre artige børn.

Men netop i et af de første krigsår brast illusionen, da hun i begyndelsen af december fandt såvel den store porcelæns-Ole som den lidt mindre celluloid-Grethe siddende bag sofaen i stuen. Mors forsøg på at bortforklare hjælp intet og Dorthe mistede lysten til at lege med dukker ved samme lejlighed. Siden ønskede hun sig aldrig mere dukker og hun havde svært ved at holde tårerne tilbage, da hun kort efter krigens afslutning fik ikke mindre end tre stykker fra stolte og henrykte familiemedlemmer. En af dem havde mor lavet. Den havde porcelænshovede og kludekrop under en blåblomstret kjole. En faster og onkel kom med en negerdukke i stribet blågult strik, og endelig havde farbror lavet fine dukker af papmaché til Dorthe og hendes to jævnaldrende kusiner.

På Dorthes ønskeseddel havde der stået: Jeg ønsker mig bøger og absolut ikke dukker! Hun huskede, at hun fik én bog, som hun krampagtigt holdt i hånden, mens hun høfligt – for hun var jo en artig pige – gik rundt og sagde tak med kindkys for de uvelkomne gaver, mens hun havde svært ved at holde tårerne tilbage.

Hun fik siden mange bøger, mens dukkerne fik en kummerlig tilværelse på en hylde i skabet, hvorfra de kun blev hentet frem, når hun fik en raptus med at sy nyt tøj til dem. Det skete hovedsageligt, fordi mor gav hende lov til i en tidlig alder at bruge først håndsymaskinen og senere den store trædemaskine. Den kunne rigtigt »spejdes op« og så havde man hænderne fri til at styre sytøjet med. Jo, med bøgerne og symaskinen havde hun lige siden haft utallige gode stunder.

Hovsa, der faldt et lille foto på gulvet. Hun samlede det op. Det var et gammelt 6 x 9 foto, et amatør billede i halvdårlig kvalitet og det forestillede hende selv som otteårig. En lille mager skikkelse med det lysblonde hår i to stramme fletninger smilede med to meget store fremstående fortænder til kameraet. Billedet var naturligvis sort/hvidt, men hun huskede tydeligt den stumpede, mørkeblå jakke, der var omsyet af en af hendes morfars gamle jakker og også den lette, lyslilla kjole, som engang havde været mors »den

fine«.

Knæstrømperne var et kapitel for sig, for de var nemlig lavet af forstoppede herresokker, som mor havde klippet foddelen af og erstattet med tilstrikkede fødder i barnestørrelse. Som pynt og for at holde dem oppe, så de ikke »ålede«, havde hun hæklet en kant af flammefarvet garn med en hæklet snor med kvaster. Elastik kunne man jo heller ikke skaffe. Strømperne havde alligevel en tilbøjelighed til at glide ned om de magre pigeben. Men Dorthe huskede, at hun havde været meget stolt af dem.

På billedet stod hun opstillet lige midt på græsplænen ved den lille villa, som hendes mor havde arvet efter morfar og som mor selv havde været med til at grave grunden ud til. Der var blevet taget flere billeder i samme opstilling, for der skulle sendes et til Fyn, hvor Dorthe den sommer skulle være ferie barn hos en husmandsfamilie. Det glædede hun sig meget til. Hun skulle rejse alene med tog og færge og så ville familien Jensen hente hende ved stationen, når hun kom frem. Når de nu fik et foto af hende, kunne de genkende hende, når hun ankom. Dorthe vidste ikke meget om sin feriefamilie, men dog at der var en datter, Tove, på hendes egen alder.

Den brune kuffert blev pakket. På hjørnerne og kanterne var farven slidt af og røbede, at den var af billigt fiber materiale.

I en skuldertaske blev lagt en madpakke og en flaske med saftvand, det var en af den slags med patentprop, som de brugte til sodavand. I en snor om halsen bar hun den store grove papbillet, som gav frirejse med DSB, og således udrustet blev hun fulgt til Københavns Hovedbanegård af sin mor.

De fandt hurtigt den perron, hvor det særlige ferietog holdt. Det var bare at gå efter lyden af de mange børn, der lige som hun skulle ud på en daglang rejse. De var også ledsaget af forældre, der ville tage afsked med deres poder for seks uger, forældre, som håbede, at sådant et ophold på landet ville give deres børn et godt huld og bedre kræfter til at stå den kommende vinter igennem med alle dens forventede afsavn og mangler.

Da togføreren gav lov, myldrede alle i tæt trængsel frem for at få de bedste pladser, eller i hvert fald en siddeplads. Toget var utroligt langt, sat sammen af gamle vogne, som afgjort havde set deres bedste dage og der var to damplokomotiver foran. De udsendte en tyk, sort røg, som rev i næse og øjne. Var det mon derfor, at tårerne trillede ned ad kinderne på mor, mens hun samtidigt smilende fulgte Dorthe – og toget – på vej ud fra perronen?

Dorthe trak sig tilbage fra vinduet, hvor hun havde trykket sig sammen med de andre børn i kupeen for at vinke. Træsædet var hårdt og ubekvemt at sidde på for

den magre pigebagdel, men i hvert fald sad hun da ned. De var ti børn i kupeen, der egentlig var beregnet til otte. Alle var udstyret med samme slags store rejsehjemmel af pap i en snor om halsen som hun selv, men hun kendte ikke nogen af dem, så hun trak sig genert ind i sin krog ved døren ud til den lange vogngang. Så sad hun og lyttede ivrigt til snakken mellem et par andre, som åbenlyst havde prøvet at rejse på denne måde før. De luftede stolt deres erfaringer om såvel transporten som deres feriemål.

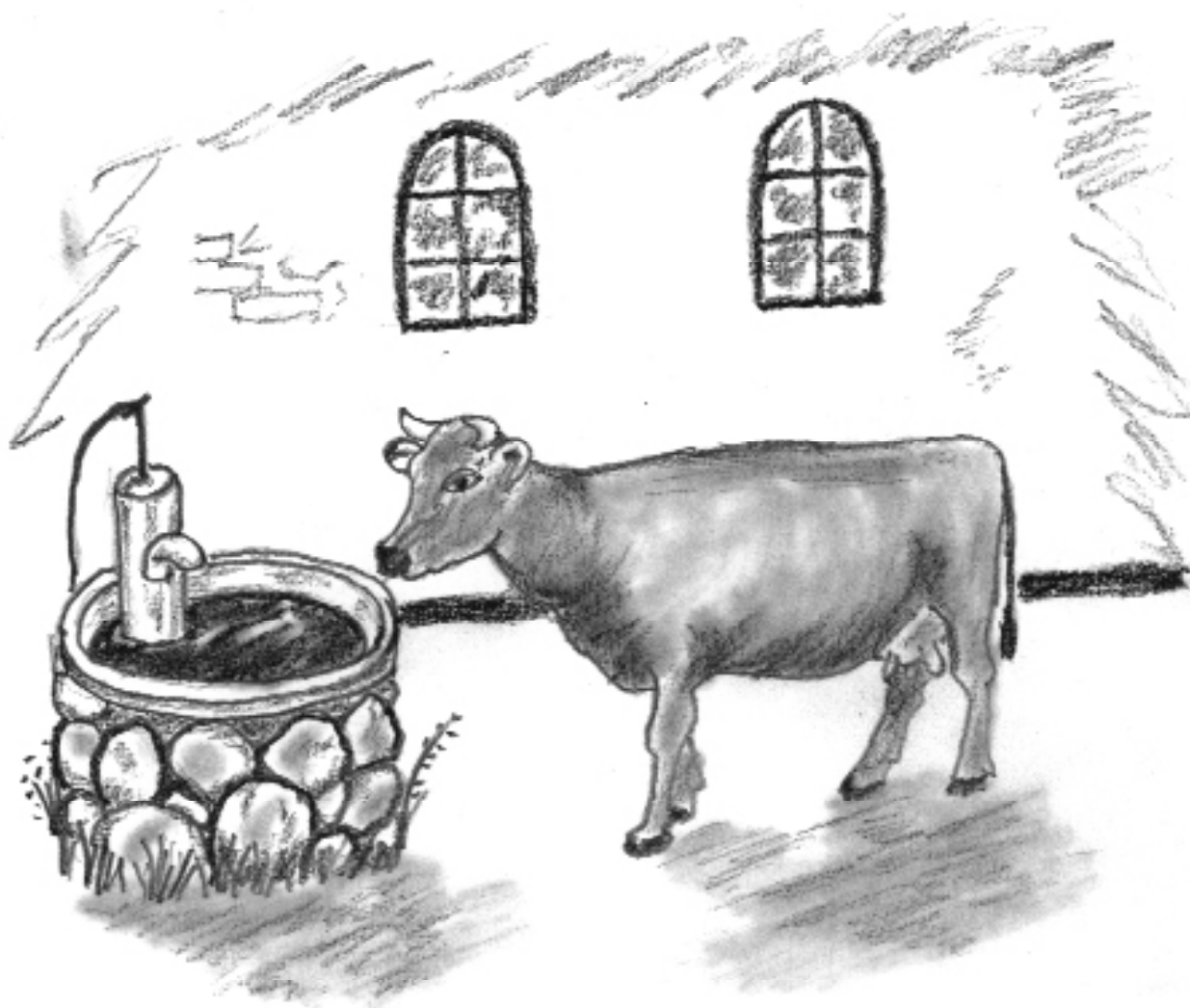
Inden længe blev madpakkerne trukket frem, men da en af de store piger sagde, at de hellere skulle vente med at spise, til de kom ombord på færgen, nøjedes de fleste med at tage sig et enkelt stykke brød. Dorthe tog i stedet den »slikstang« frem, som mor havde lavet selv og givet hende med. Det var en ren overdådighed, for den bestod af sukker, der var strengt rationeret på den tid. Det var blevet karamelliseret med smør på panden og fyldt med Ota Solgryn. Så blev det hældt ud på smørrebrødspapir og formet til en lang stang, som man kunne sutte på. Det smagte pragtfuldt, men havde dog et par ulemper: Papiret hang ofte fast i massen, så man måtte spytte det ud efthånden i små stumper og selv massen var så hård, at ens tunge blev rød, ja næsten forrevet af nydelsen.

Lokomotivets sorte røg veg efterhånd-

den pladsen for hvide dampskyer, som bølgede ned langs siderne af det langsomt kørende vogntog. Undervejs blev der standset for at få mere vand på dampkedlen og én gang blev der standset og rangeret om, fordi man skulle over på et andet spor. Nogle sabotører havde nemlig natten forud sprængt den ordinære skinneføring itu for at hindre noget tysk godstransport i at komme frem. Alt dette tog sin tid og Dorthe syntes, at der var gået mange timer, før de nåede til Korsør Færgehavn.

Her måtte alle børnene stå ud og i trav gik det op ad trapper, hen ad lange gangbroer og ned ad trapper igen, ind til de endelig stod ved selve landgangsbroen. Alle blev stuvet sammen i saloner og langs rælinger, men på det åbne dæk måtte ingen være. Togvogne blev rangeret ind i damperens store mave og der lød en dump metalklang, når bufferne stødte mod hinanden. Det tog sin tid, men omsider lagde man fra kaj. Foran færgen stævne et ministrygerskib ud for at sikre, at ingen drivende miner skulle molestere færgen med dens dyrebare last.

Det så Dorthe nu ikke selv, men nogle store drenge, som tidligere havde prøvet turen, fortalte om det vidt og bredt, så hun blev rigtigt bange og stod nervøst og trængt ved færgens udgang under hele sejladsen, som varede flere timer. De kom dog sikkert i land og ved færgeløjet deltes

den store flok i flere. Nogle skulle videre til Nordjylland, mens hun selv blev dirigeret hen til de vogne, som kunne kobles af, når de var nået til Odense. Derfra skulle hun med »Grisen«, som den mere lokale jernbanes tog blev kaldt. Det bestod af en motorvogn og en passagervogn og var endnu mere primitivt indrettet end »det rigtige« tog. Det standsede ved alle de små stationer og trinbrædter undervejs, men endelig var da målet nået.

Hun hoppede forsagt ned fra det nederste trin, som dog var ret højt over den grusbelagte perrons niveau og så sig spejdende omkring. Hun var det eneste feriebarn, som skulle af her og mon nu hendes ferieførelse havde husket, at hun skulle komme? Hun havde ikke fået noget billede af dem, så hun kiggede først og fremmest efter nogle voksne med en pige på hendes egen alder og nu..., derhenne kom en mand og en stor pige gående hen imod hende. Pigen rakte hånden frem og sagde: Goddag, du må være Dorthé og jeg er Tove! Velkommen hertil. Også manden rakte hånden frem: Ja, og jeg er så Karl Jensen. Du er da noget af en splejs, men det skal vi nu nok få rettet op på, tror du ikke? Ja, min kone, Gertrud venter os derhjemme, så lad os hellere komme afsted. Nu skal jeg tage din kuffert. – Dorthé havde forfjamsket hørt på den syngende velkomst og nejte det bedste, hun havde lært. Det havde mor jo selv sagt, at hun skulle.

Uden for stationen holdt en arbejdsvogn med hest for, Dorthé blev løftet op af far Karl, men Tove kunne selv klare det, kufferten blev anbragt bag i vognen og hesten trak sindigt af med dem.

De skulle nu ikke så langt, før Karl sagde: Så, nu er vi der! Og så svingede han ind på en gårdsplads med fint revne perlesten foran en lille to-længet gård. Samtidig kom hendes feriemor, Gertrud frem i døren og hilste velkommen. Hun gav Tove besked om at hjælpe Dorthé med at blive installeret i det værelse, som de to piger skulle dele for sommeren.

Tove viste vej op ad en ret stejl trappe til loftet og hen gennem det lidt mørke rum til en dør mod gavlen af huset. Da hun åbnede den, åbenbarede der sig et dejligt sollyst værelse med blomstrede gardiner og en seng ved hver sidevæg. Tove fortalte, at hendes forældre netop havde lavet værelset, fordi Dorthé skulle komme og at det senere skulle være hendes alene. Det var hovedsageligt lavet af bløde masonitplader, og det havde en hel speciel duft af plader og nymaling. Den duft glemte Dorthé aldrig siden og hun var helt overvældet over, hvor megen plads der var. Hjemme delte hun jo bare et lille værelse med sine to mindre søskende.

Så blev der kaldt nedefra på dem og nu vankede der jordbær med fløde i store mængder, lige så mange, som hun kunne spise. Derhjemme fik de sjældent jordbær og mor delte altid de to bakker op i nøje afmålte portioner, så ingen skulle føle sig snydt og far fik altid den største portion,

for det var jo ham, der bragte penge til huse. Bagefter måltidet var Dorthé meget mæt og meget træt og kun egnet til at putte i seng til en god nats søvn.

Således begyndte en uforglemmelig sommer.

Tove havde først sommerferie en uge senere, så hun drog af næste morgen med løfte om at de skulle lege sammen, når hun kom hjem igen. Så spurgte Karl, om hun ville med ud og sætte køerne på græs. Han havde fem af dem, alle røde og han

og Gertrud havde overstået morgenmalkningen, før pigerne stod op. Han tog den lille københavnerstøv ved hånden og førte hende over i staldbygningen, der også var en slags lade. Hun blev lidt skræmt af dyrenes størrelse, men begejstret for de katte, der var stimlet sammen om en stor mælkeskål. Der fik de nemlig serveret nymalket mælk hver dag. Mens hun nuslede med en af kattene, samlede Karl køernes tøj og førte dyrene udenfor. Hun fulgt med ham helt om i en stor græsmark bag gården og så, hvordan hver enkelt ko blev tøjret til en pæl, som blev slået ned i jord med en stor trækølle. Så kunne køerne æde alt det græs, som de kunne nå inden for den cirkel, som rebets længde tillod. Midt på dagen blev de så flyttet til

en ny græsning, før de sent på eftermiddagen blev hentet hjem til aftenmalkningen. Forinden blev de dog vandet ved et stort stenkar. Det stod i hjørnet af gårdspladsen og havde sin egen pumpe, som Dorthé hurtigt blev så dreven til at betjene, at det blev en af hendes små daglige opgaver.

Karl tog hende med rundt på hele sin lille ejendom og viste hende kornmarkerne, hvor røde valmuer og blå kornblomster stak op mellem de svajende strå. Pludselig standsede han og sagde: Kan du høre lærken? – Jo, det kunne hun da. Men kan du også få øje på den højt deroppe i luften? Hun lænede hovedet tilbage og så op i den sommerlige himmel, øjnene løb i vand ved det flimrende sollys, men endelig fik hun øje på den kvindrende fugl som en lillebitte sort prik. Karl spurgte videre: Vil du se, hvor den har sin rede? Naturligvis ville hun det og spændt fulgte hun i hans fodspor, mens han forsigtigt gik frem gennem bygmarken. Så bøjede han sig ned og holdt kornet lidt til side, og der på jorden var reden. I den var fire gulnæbbede unger, som gabte op, da han holdt en finger tæt ned til dem, dog uden at røre dem. Det må man nemlig ikke, forklarede han, for så kan deres mor mærke, at der har været fremmede og så vil hun ikke fodre dem og så dør de af sult.

Hele sommeren fulgte Dorthé ungernes udvikling og hun fandt selv yderligere en lærkerede i et langt bed bag huset, hvor der blev dyrket lysegule »hestegulerødder«. De var ikke beregnet til menneskeføde, men når Dorthé lugede mellem rækkerne – med skyldig hensyntagen til lærkereden – kunne hun ikke nære sig for at trække en gul rod op, nulle jorden af den og spise den. Den smagte sødere end de almindelige gulerødder.

Til husmandsstedet hørte også en kæmpestor nyttehave, hvor en stor del bestod af lange rækker af jordbærplanter. Så var det da ikke så mærkeligt, at hun kunne få alle de bær, hun ville. I øvrigt blev de fleste nu plukket i papbakker og solgt via en grossist og udgjorde nok en del af indtjeningen hos familien. Både Karl, Gertrud og Tove var travlt beskæftiget med plukningen hver dag i sæsonen. På den måde tjente Tove nogle lomme penge, for hun fik fem øre for hver plukket bakkefuld. Bærrene skulle plukkes med en stilk, som skulle være en centimeter lang. Dorthé ville også gerne plukke, men hendes negle var for bløde til at nippe stilkene over og så blev bærrene let beskadigede og kunne kun sælges som grødbær til en meget lavere pris. I stedet gik hun og plukkede hindbær fra de tre rækker planter langs havens hegn. Det var mere besværligt, for bærrene sad mere spredt og så var der torne på grenene. Gertrud måtte tit have synålen frem for at grave dem ud af de ømme fingerspidser.

Det var en overraskelse for den lille pige, at familien spiste varm mad til middag. Da kom Tove hjem fra skolen til en lang pause og så bænkedes familien sig omkring bordet i køkkenet. Det var i sin indret-

ning domineret af et stort sort komfur og rummede mange sjove hemmeligheder. Der var et sted, hvor Gertrud lagde brændte ind. Og så var der flere kogesteder med aftagelige ringe, som blev fjernet, når gryderne skulle i kog. En ring udvendig halvt oppe på hver gryde sikrede, at den ikke bare dumpede ned i ildstedet og varmen reguleredes ved at man lod mere eller mindre af gryden komme nær flammerne ved at fjerne eller ilægge kogesteds ringe. I det ene hjørne var der en stor grube med låg på og i den var der altid varmt vand til opvask, småvask og kropsvask. På gulvet ved siden af komfuret stod også spanden med koldt drikkevand, hentet fra en brønd et andet sted på gårdspladsen end kvægets.

Dorthe var vant til, at maden blev lavet over gasblus eller i den store gasovn og så med undren på, hvor fermt Gertrud udnyttede mulighederne på sit komfur. Der var hun altbeherskende og denne sorte kæmpes magt forblev for altid et mysterium for »københavnertøsen«. Og så den mad, der blev lavet! Det var god solid kost uden knaphed på kød. Det var hun ikke vant til inde fra byen, for der var jo kødrationering. Det var der naturligvis også på landet, men der havde man lov at slagte til eget forbrug i nogen grad. Hver dag blev der gravet en hel spandfuld kartofler op, som blev kogt og en del blev pillet. Rigeligt til middagsmaden og en del til at brase til aftensmaden. Det var nu skikken. Resten blev sammen med »kartoffelpyllet« bragt ud til hønsegården, som også var Gertruds domæne.

Om aftenen fik de foruden kartoflerne, der var braset sammen med fedtegrever fra den store krukke i spisekammeret, også rugbrødsmadder og hun fik al den mælk, hun kunne drikke. Den kom fra deres egne køer, for Gertrud tog hver dag frisk mælk ind i en kande og stillede den i et køligt kælderspisekammer bag køkkenet. Den øvrige mælk blev i store junger stillet ud ved vejen, hvor den hestetrukne mejerivogn afhentede dem dagligt. Kusen læssede først tomme junger af, plus én med »futmælk« – til dyrefodring og tog så de fyldte junger med sig.

Tove fik også sommerferie og de to piger legede i de fritimer, der var, når dagens mange små gøremål var overstået. Der var andre børn at lege med fra nærliggende gårde og huse. De fleste var søde og rare og der blev leget »to mand frem for en enke«, der blev spillet bold op ad mure og Dorthe fik lært, at på fynsk sagde man ikke »krone for dig«, men »klabundus«, når man havde fundet én i legen »skjul«, som for øvrigt hed »lege gemme«. Kun en enkelt dreng, Villy var noget af en plage og han var heller ikke særlig vellidt af de andre børn. Han kunne midt i en leg stille sig op og skråle: Københavner, du savner din mo'ers pa-pa! Du ligger i vuggen og sutter den af! Eller han stod og pegede fingre ad hende, mens han råbte: Se, hesten, den griner! Det var en skose til

hendes store fortænder, som hun selv var grumme led ved, så det fik hende til at græde og løbe væk fra legen og gemme sig for at slikke sine sår. Sladre? Nej, det gjorde man bare ikke!

Med pigerne havde hun det godt. De sjippede og hinkede, legede tagfat og bandt kranse af grøftekanternes blomsterflor til at sætte om håret. Hun kunne fortælle de andre, at inde i København brugte man at lave hårbånd i rødt, hvidt og blå – Royal Air Force's farver – for at drille tyskerne. Drengene derinde gik med små runde huer, kaldet »klatter«, strikket eller hæklet som symbolerne på disse fly. Men herude på landet mærkedes krigen ikke i det daglige. Der var ingen sirener, der meldte om luftangreb, selv om der var en sirene, for der var ingen mål at angribe lokalt.

Hun var for det meste udendørs hele sommeren igennem og fulgte trofast Karl i hælene til hans gøremål. Da høhøsten skulle bjerges ind, stod hun i arbejdsvognen og stampe høet sammen efterhånden som Karl langede det op fra stakkene med sin togrenede fork. Det duftede af sommer og kløver og det var ren svir at sidde på toppen af læsset, når Lotte sindigt trak den dyrebare byrde hjem til laden. Der blev hun spændt fra og fik drikkelse, mens alle hjalp med at få høet ind på loftet. Der var utroligt varmt, men pigerne hængte godt i med at skubbe høet hen i den fjerneste ende af bygningen, for senere skulle der også korn på loftet.

Kornhøsten var mere kompliceret. Først skulle den yderste rand af marken høstes med le, så selvbinderen havde et stykke at køre på. Derfor tog Karl fat og hvæsedes sin store le, den hun ellers kun havde set ham bruge på plænerne græs. Lige bag ham gik Gertrud og samlede skårene til neg, som hun bandt sammen med en håndfuld kornaks, som hun på forunderlig måde fik til at virke som bindebånd. Tove og Dorthe gik bagefter igen og stillede de bundne neg i traver. De skulle holde sig på god afstand af den skarpe le, havde de fået at vide. Dagen efter kom så selvbinderen med to lånte heste foran. Igen blev pigerne formanet om at være forsigtige og holde sig væk fra maskinen, men de fik da begge prøvet at stå sammen med Karl oppe på den og se, hvordan den greb skår på skår og sendte dem bagud pænt sammenbundne, lige til at sætte i traver. Lærkereden behøvede man ikke at passe på, ungerne var for længst fløjet af reden og hang højt oppe under det blå sommerloft og sang. Og på sådan en høstdag vankede der pandekager.

Men Dorthe havde også sine stille stunder, hængende behageligt i en grenkøft på et æbletræ med tidlige æbler, hvor hun forresten åd sig til en gevaldig mavepine eller liggende under det lille frodige kirsebærtræ, der voksede i den grønne græscirkl midt på gårdspladsen. Størstedelen af tiden var dog udfyldt af praktiske sysler. Når hun lå under kirsebærtræet, der

var omgivet af en stor, stor fuchsiabusk, drømte hun. De røde blomster på busken blev for hende til små ballerinaer med over – og underskørt og lange ben og hun drømte sig ind i en fantasiverden, hvor hun selv var primaballerinaen, der svævede afsted på tåspidserne. Hun drømte sig væk fra ærgrelsen over at hendes små brødre fik røde brandbiler som gave og aldrig ville give hende lov til at lege med dem, bort fra skuffelsen over at få dukker, når hun ønskede sig bøger – alt imens hun spiste af de mørkerøde og søde kirsebær og spyttede stenene ud i græsset.

Hun vendte styrket, solbrun og fire kilo tungere hjem efter ferien og en ivrig brevveksling med Tove tog fart. De udvekslede små gaver og ved juletid kom der en stor kasse til hendes familie.

Den indeholdt madæbler og en stor flæskesteg, som var yderst velkommen. Da sukker var rationeret, så syltning var næsten umulig, tog Dorthes mor og skar æblerne i tynde skiver og trak dem på bomuldstråde som blev hængt som guirlander under stuens loft. Der tørrede de ved kakkellovnsvarmen og blev siden brugt som slik for både børn og voksne. Hver gang Dorthe tyggede på sådan en skive, genoplevede hun duften i det store æbletræ og feriens glæder stod i klart lys for hendes indre øje.

Med et lille suk vendte Dorthe tilbage til nutiden. Forbindelsen til feriefamilien, som hun havde været gæst hos flere år, var for længst gledet ud, sådan som det ofte kan ske trods gode forsætter, men taknemmeligheden til og minderne om hendes gæstfrie ferieværter var stadig levende.

Forsigtigt lagde hun atter det lille foto ind i albummet. Endnu en gang nærmede julen sig, så nu ville hun da prøve, om hun kunne få sendt en hilsen til Karl og Gertrud. Og det var da sikkert og vist, at hun ville tage det lille foto med, når hun skulle besøge barnebarnet i julen. Så ville hun fortælle ham om hvordan en lys og lykkelig sommer kunne være – selv i en krigstid – dengang i bronzealderen, da bedstemor var barn.

»Jul i Tommerup« på Internettet

Det er nu muligt at »klikke« tilbage på udvalgte artikler gennem de sidste 20 år. Besøg »Jul i Tommerup« på internetadressen: www.julitommerup.dk

Lions Club Tommerup gennem 20 år

Af Niels Jørgensen

I det kommende år, nærmere bestemt d. 20. feb. 2002, fylder L.C. Tommerup 20 år. I den anledning bringer vi her i »Jul i Tommerup« et tilbageblik på de forløbne år fra dannelsen af klubben.

Nogle læsere er måske ikke bekendt med hvad en Lionsklub er for en størrelse, hvorfor det må være en god idé, at give læseren et indblik i Lions Internationals historie og formål.

I tiden omkring 1. verdenskrig var der i de fleste amerikanske byer nogle frokostklubber, hvor mænd mødtes for at drøfte tidens problemer. Klubbenes formål var væsentligst at tjene medlemmernes interesser. En forsikringsmand ved navn Melvin Jones fik den idé, at disse klubber, hvis medlemmer i de fleste tilfælde var indflydelsesrige og velstående mænd, i stedet for at pleje egne interesser, skulle gøre noget for at hjælpe dårligt stillede medmennesker.

Melvin Jones udarbejdede et program, som han forelagde nogle af de klubber. Han sporede en vis interesse for idéen, og da den klub han selv var medlem af hed »The Lion« fik hjælpeorganisationen, med den af Melvin Jones udfærdigede programerklæring, navnet Lions Club International.

L.C. International bredte sig i de følgende år til de øvrige stater i U.S.A. I 1920 blev den første klub dannet i Canada, og i 1926 nåede organisationen til Kina. Under 2. verdenskrig ydede organisationen en så stor medmenneskelig indsats, at den blev taget med på råd ved udarbejdelsen af FN's statutter.

Lions International kom til Danmark i 1950, hvor den første klub blev stiftet i

København. I dag omfatter organisationen 185 lande med 44.335 klubber med 1.432.288 medlemmer. I Danmark er der 282 klubber med 6703 medlemmer. Hans Kongelige Højhed Prins Henrik er protektor for Lionsklubberne i Danmark, og som i hele verden arbejdes der under mottoet : We serve.

En Lionsklub dannes ved at en bestående klub beslutter sig for at være moder-klub for en ny klub i et område, hvor man finder, at der vil være et befolkningsgrundlag for at stifte en ny klub.

Lions Club Tommerup blev således dannet ved at Lions Club Glamsbjerg besluttede sig for at forsøge at danne en klub i nabo-byen Tommerup. Som primusmotorer for arbejdet med at finde Lionsemner til dannelse af Lions Club Tommerup valgte L.C. Glamsbjerg to af deres chartermedlemmer, d.v.s. medlemmer som havde været med i Glamsbjerg fra klubbens start, Bent Møller og Erik Marker. Disse to fik arrangeret et møde i Tommeruphallerne d. 22. september 1980. I dette møde deltog 9 borgere fra Tommerup med interesse for dannelse af en ny klub. Efter en grundig indføring i hvad lionsarbejdet gik ud på, vedtog man at fortsætte arbejdet med at danne en ny klub.

Det følgende år blev der afholdt møder i Tommeruphallerne 2 gange pr. måned, hvor man brugte en stor del af tiden på at diskutere, hvilke aktiviteter klubben skulle sætte i værk for at skaffe penge, således at man kunne leve op til organisationens formål om at yde hjælp til mennesker i nød. På møderne lærte man hinanden godt at kende, og der blev skabt et godt fundament for en klub.

Det blev foreslået, at man skulle forsøge at genoptage en gammel Tommerup

Loppemarked på Lilleskov Teglværk.

tradition, som kunne dateres tilbage til 1905, nemlig Fugleskydning. Man fik overdraget den gamle fane samt fuglekonge-emblemer i sølv med navn og årstal for tidligere vindende skytter. Man blev enige om, at gøre fugleskydningen til en familieaktivitet. Og søndag d. 23. august 1981 var der igen Fugleskydning i Tommerup. Den blev afholdt på sportspladsen over for Tommeruphallerne med den kommende Lionsklub som arrangør. Man gentog dette i 3 år, men måtte så opgive p.g.a. for ringe overskud. Senere d.v.s. i 1988 – blev fugleskydningen dog genoptaget ved klubbens lokaler på Kirkebjerg 4 med mange skytter og et fint overskud. En anden aktivitet, som blev startet op det første år, og som L.C. Tommerup har gennemført hvert år siden er Juletombolaen, der afholdes i forbindelse med Tommerup St. Handelstands-

Fugleskydning.

forening's søndagsåbent op til jul. Det har været et populært islæt i arrangementet. Efter at have været under dannelse i ca. 1½ år var det tid til, at søge optagelse som medlem af den internationale humanitære organisation »Lions Club International«. Når en klub bliver optaget, sker det ved en chartring, der efterfølges af en charterfest for klubbens medlemmer med ægtefælder, samt særligt indbudte gæster fra Lionsorganisationen og moderklubben samt gæster fra kommunen. Lions Club Tommerup blev således chartret ved en højtidelighed på Tommerup skole d. 20. februar 1982. Her blev klubben budt velkommen i Tommerup kommune af daværende viceborgmester – nuværende borgmester Finn Brunse. Herefter blev klubben optaget i Lions Club International af distriktsguvernør Henry Johansen fra L.C. Rødning ved at

hvert af de 19 medlemmer underskrev det til lejligheden udfærdigede charterbrev. Der blev holdt taler og modtaget gaver, ligesom der var underholdning af Tommerup Musikskoles kor. Om aftenen var der charterfest i Verninge Forsamlingshus for medlemmer og indbudte gæster.

De første år holdt klubben sine to månedlige møder i Tommeruphallerne. Der kom en ny aktivitet til: »Jul i Tommerup«. Det var efter en idé, som et medlem havde bragt med fra Sorø. Den første udgave udkom således i 1981. Man forsøgte at sælge hæftet, men senere fik et medlem den idé, at man skulle uddele hæftet til alle husstande i kommunen og basere udgivelsen på annonceindtægter. Det var en mægtig idé, og siden er hæftet blevet en meget stor succes med et pænt overskud hvert år. Hæftets ide er, at det skrives af personer fra Tommerup og indholdet handler om Tommerup.

I 1992 havde klubben den glæde at kunne medvirke til dannelse af Lions Club Nyirbator i Ungarn. Den er nu en af Ungarns største og mest aktive klubber. Kontakten blev skabt under projektet »300 østeuropæere til Tommerup i 1991«. Igennem de sidste mange år har klubben sammen med Lilleskov Teglværk afholdt et årligt loppemarked med stadig stigende succes.

Andre aktiviteter er blevet afprøvet i årenes løb – Lions Bankospil i Tommeruphallerne og Julelotteri i samarbejde med Lionsklubberne i Assens og Glamsbjerg. En anden væsentlig aktivitet for klubben har været indretning af eget klublokale på Kirkebjerg 4. Her indrettede medlemmerne et klublokale i en gammel hestestald. Arbejdet med dette klublokale viste sig at blive en succes for klublivet. Lokalet blev taget i brug ved lionsårets start i 1986. Dengang havde klubben 20 medlemmer, og dette tal er siden vokset til 31 medlem-

mer. Klubben holder møde den 1. og 3. torsdag i måneden. To medlemmer står ved hvert møde for det kulinariske – en god aktivitet. Klubben udpeger hvert år en bestyrelse som planlægger årets gang samt nedsætter diverse udvalg til varetægtelse af aktiviteterne.

Aktiviteterne indbringer årligt klubben 50.000-60.000 kr., hvilket må siges at være flot i en kommune af Tommerup's størrelse. Disse midler anvendes af Lions Club Tommerup til humanitære formål såvel lokalt som nationalt og internationalt. Gennem årene er det blevet til meget: Støbning af fundament til en spejderhytte i Tommerup, en handicapelevator til svømmeklubben, fjernsyn og video til Sydmarksgården, pensionisters deltagelse i Teglværksspil og dilettant. Nationalt støtter klubben hvert år en ungdomslejr for 30 unge menesker fra mange nationer. Desuden støttes Lionsprisen, som gives til vigtige forskningsprojekter her i landet. Internationalt er der givet penge til et børnehjem i Nyirbator i Ungarn, Malene Nielsens børnehjem i Guatemala, Jørgen Flensted Jensens byggeprojekt i Etiopien samt Vestfyns Efterskoles oprettelse af en efterskole i Indien. Desuden støttes Lions Danmark's katastrofe og hjælpefond.

At være medlem af en lionsklub giver mange gode oplevelser sammen med andre lionsmedlemmer. Det er jo ofte når man arbejder og sveder sammen, at man har det sjovest.

Lions Club Tommerup har nu bestået i 20 år og den lever på bedste måde op til Lionsorganisationens formål om at mødes i godt kammeratskab og hjælpe, hvor der hjælp behov under mottoet: We serve.

Forårskoncert i Tommeruphallen.

En kæde til borgmesteren

Af billedhugger Lotte Olsen

Hvad er en borgmesterkæde? Den er en prydelse, et symbol, et synligt tegn på embedet.

Den har en vægt som bevirker, at borgmesteren mærker tyngden og betydningen af sit embede.

Borgmesterkæden består af 2 dele: Bronceskjoldet med Tommerups byvåben i indfarvet emalje på forsiden. Og sølvkæden med 2 slags led, det ovale og det cirkelrunde.

Bronceskjoldet

Trods sin lille størrelse var det en stor proces at støbe skjoldet i bronze. Formen lå fast, det skulle jo indeholde våbnet, de tre røde veje på grå baggrund, med den stiliserede hørblomst.

En dag så jeg en cyklist bagfra, han var iført en vindjakke, som på ryggen næsten havde mønstret fra byvåbnet. Jeg så, at »Y« også var en ryg med rygsøjle og skulderblade. Og jeg fik lyst til at modellere en menneskeryg på bagsiden, som et ekko af byvåbnet. Så borgmesteren altid ville huske, at foruden veje består en kommune også af levende mennesker.

Overrækkelse af borgmesterkæden på Tommerup rådhus.

Teknikken ved broncestøbning er den samme idag som i oldtiden. Det kan måske undre så udviklet som teknikken er på andre områder. Her kan maskinen ikke erstatte håndens arbejde, fordi hver ting som støbes er forskellig fra den foregående og fra den som følger efter.

Første trin er fremstillingen af den specielle voks som bruges til modelleringen. Man sammenkoger en blanding af harpiks, bivoks og teknisk voks. Når tingen er modelleret færdig forsynes den med indløbskanaler og en indløbs-tragt, alt i voks. Det hele indstøbes i en

form af gips og brændt knust tegl. Derefter placeres formen i en ovn, og ved 680 grader i en uge brændes voksen væk. Tilbage er formen med hulrum hvor voksen var. Og gennem tragten fyldes disse hulrum med flydende bronze. Den er 1200 grader varm og er en legering af kobber og tin. Efter afkøling bankes formen af. Det er det spændende øjeblik. Er det hele nu med?

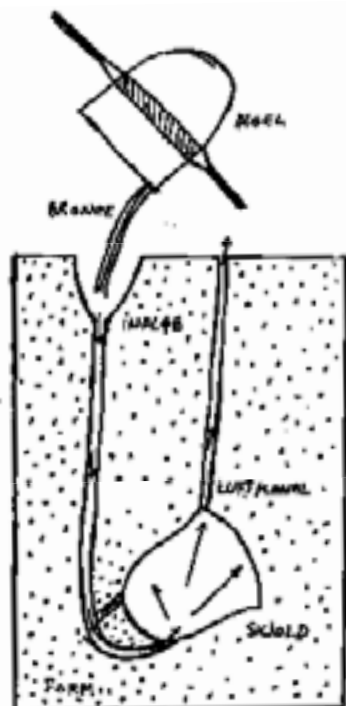
Så er der tilbage at save kanaler af, ciselere, sandblæse og indfarve med en svovlblanding.

På Hollufgårds billedhuggerværksteder støber vi selv broncefigurene.

Til hver støbning sammensætter vi et arbejds hold på fem personer, og opgaverne går på skift og er strengt fordelt hver gang: To styrer diglen og hælder broncen, en opfanger urenheder med en lang »ske«, en manøvrer den lille kran og en sandmand slukker vildfarne sprøjt af bronze.

Alle er klædt i sølvfarvede beskyttelsesdragter, hjelme med visir og lange handsker. Det er en varm omgang sammen med den glødende bronze.

Der er stor spænding og dyb tavshed. Kun dagens holdleder udsteder ordrer mens broncen hældes. Efter afkøling åbnes formen. Det er alt eller intet. Heldigvis er det oftest lykkedes.

Sølvkæden og emaljen

Af Joan Stokholm »Din nye Guldsmed«

På forsiden af bronce skjoldet er der lavet et lille skjold i sølv af guldsmeden. Sølvskjoldet er lavet som en skål hvori de 3 veje samt hørblomsterne er blevet udformet ligeledes i sølv. Derefter er det loddet i »skålen« for at blive fyldt med emalje i de forskellige farver som byvåbnet har.

Emalje er en glasmasse der er fremstillet af kvartssand og blyoxid. Smeltepunktet er ca. 750/800 grader, og da sølv har et smeltepunkt ved 960 grader C. ændrer sølvet ikke facon. Efter at emaljen er færdigbrændt er sølvskjoldet sat i den fordybning som er lavet i bronce skjoldet.

Bogstaverne TOMMERUP er savet ud af en sølvplade der var 0,9 mm tyk – derefter loddet på broncen over byvåbnet - så når kæden bliver båret uden for bygrænsen kan det læses hvorfra borgmesteren kommer.

Kæden er lavet i sølv – men for at få en sammenhæng med bronce skjoldet har vi loddet bronce tråd på de ovale led. De runde led er lavet til at grave navne og årstal på, så man om mange år kan se tilbage på hvem og hvormange år de forskellige borgmestre har siddet på posten.

Kæden vejer 510 g ialt.

Vi har valgt at kæden har runde og bløde former da man som borgmester ikke må være alt for firkantet.

Tømrer- snedker- og glasfirma Lars K. Larsen

VIRKSOMHEDSPORTRÆT

Hvert år præsenterer vi her i »Jul i Tommerup« et af kommunens firmaer. I år er valget faldet på Tømrer- snedker- og glasfirma Lars K. Larsen A/S.

Siden firmaets start for 31 år siden har idegrundlaget været at betjene kundernes behov for at få et godt og solidt håndværksarbejde udført i forbindelse med mindre og større ombygnings- og renoveringsopgaver samt ved nybyggeri. Man har stadig haft for øje at arbejde ud fra devisen, »at der ikke er nogen opgave, der er for lille til os«. Alle former for arbejde udføres både ude hos kunden og på maskinværkstedet.

Firmaets historie

Lars K. Larsen Tømrer- snedker- og glasfirma A/S startede som enkeltmandsfirma i maj 1969 i Vemmingrup. Firmaet fungerede som underentreprenør ved opførelse af enfamiliehuse for en bygmester.

I 1970 købte Lars K. Larsen en grund på Højeløkkevej 17 og opførte et værksted. Dette blev indviet d. 17. maj 1970.

Der var på det tidspunkt en rivende udvikling i byggebranchen. Især havde man meget at lave af reparationer lokalt i kommunen. Det betød en god vækst i firmaet.

Denne positive udvikling medførte at man i 1975 kunne købe nabogrunden. Her blev opført et maskinsnedkeri med lager og garager i kælderen. En del af dette blev dog solgt fra i 1978.

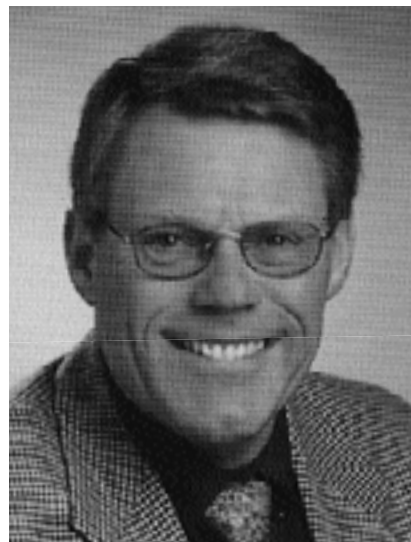
I 1980 blev der opført en ny lagerhal på 220 m² ved det gamle værksted. I begyndelsen af 70'erne bestod en stor del af arbejdet i at bygge en del sommerhuse samt elementmoduler. Fra 1973 til 1981 var man i firmaet væsentligst beskæftiget

med at opføre HØM typehuse over hele Fyn og øerne.

I 1986 blev firmaet omdannet til et ApS. I årene derefter har Lars K. Larsen medvirket ved opførelse af erhversbyggeri, ombygninger, tilbygninger og nybygninger. Ligeledes er man gået ind i renoveringer af vinduer og døre. I en årrække har en del af arbejdet bestået i at fungere som montør for B 8-køkken og BIGA køkken. Desuden har man været underleverandør til store virksomheder. Tømrerfirmaet har idag et stort samarbejde med Tommerup Trælshandel. Desværre nedbrændte firmaet på Højeløkkevej 17 totalt natten til d. 28. april 1995 kun 14 dage før firmaet skulle have haft 25 års jubilæum. Branden skyldtes et batteri til en truck, der havde stået til opladning. Dette kunne man godt have været foruden.

På grund af nye miljøregler så Lars K. Larsen sig nødsaget til at flytte adressen til Højeløkkevej 23, hvilket krævede en større ombygning. Med store investeringer og meget arbejde er firmaet idag genetableret og fungerer godt og tilfredsstillende med et maskinværksted på 700 m², hvor man udfører alle mulige opgaver, der måtte komme. Der er kontorfaciliteter på ca 60 m², hvor fru Tove Larsen siden 1987 har stået for det daglige regnskab og bogholderi. Firmaet har idag 9 ansatte. Igennem årene har man i gennemsnit haft 4 lærlinge hele tiden, så det er blevet til adskillige unge mennesker, der er uddannet i lokalerne på Højeløkkevej.

Lars K. Larsen har stået for den daglige ledelse af firmaet, men det har ikke forhindret ham i at tage del i livet i lokalsamfundet. Poster som formand for Tommerup Bys Borgerforening og Tommerup Bys Forsamlingshus har han beklædt. Han har fungeret som frivillig brandmand og som

brandfoged i 25 år. De frivillige brandmænd blev nedlagt i foråret 2001.

Faglige bestyrelsesposter er det også blevet til. Idag fungerer Lars K. Larsen som formand for lokalforeningen for Byggeriets arbejdsgivere, næstformand i samme forenings regionsbestyrelse. Inden for samme organisation sidder han i repræsentantskabet og sidder desuden i snedkeruddannelsesudvalget på Odense Tekniske Skole og i arbejdsmarkedsrådet.

Her i efteråret har firmaet forrygende travlt, så selv om håndværkere er vant til at være ude i al slags vejr håber vi på en mild vinter.

Med stort håb om fred ude i verden ønsker Lars K. Larsen A/S alle en rigtig glædelig jul og et godt nytår.

Hist hvor vejen slår...

ÅRETS SPORTSPRÆSTATION

Hvert år uddeler Lions Club Tommerup en pokal samt en check på 5.000 kr. for en fortjenstfuld indsat inden for sportens verden. Valget er i år faldet på Hugo Jensen, Tommerup Skytteforening. Han har igennem mange år ydet et stort arbejde, som især er kommet den unge generation i foreningen til gavn.

Hist hvor vejen slår en bugt, ligger der et lille hus. Huset ligger lidt tilbagetrukket fra den store vej.

Når man går hen af den lille vej der fører frem til huset, så ser man først rigtigt, at det ikke bare er et lille hus, men faktisk et par huse.

Hunden og katten er allerede fremme for at byde velkommen, hunden endda temmelig højlydt, så husets ejer er ikke i tvivl om, at der er kommet gæster.

At bruge ringeklokken er helt overflødig, for pludselig står husets ejer i døren og siger med et skævt smil på læben – hva' ve' du?

Jeg fremfører mit ærinde, og det lidt skæve smil, skifter til et af de helt store.

Jeg spørger hvad han går og pusler med i dagligdagen, idet jeg ved at han efter en trafikulykke i 1987 blev uarbejdsdygtig, men jeg ved også, at det for ham ikke var signalet til at sætte sig ned og ynke sig

selv.

Følg med siger han og en rundtur på farmen er allerede begyndt.

Undervejs stifter vi bekendtskab med et par kalve, adskillige får og grise plus et utal af ænder, gæs og kalkuner, som holder til i de forskellige tilbygninger, der er på ejendommen.

Efter endt rundgang må jeg erkende at mit spørgsmål om hvad han puslede med, var lidt dumt, for det er helt indlysende at passe alle de dyr og samtidig vedligeholde de forskellige bygninger er ikke noget man kommer sovende til.

Men at gå hele dagen sammen med alle dyrene er ikke nok for vores ven, som er en meget social anlagt sjæl, så to gange om ugen, mandag og onsdag aften er det Tommerup Skytteforening der nyder godt af ham, her er han næstformand, en post han har bestredet siden 1988.

Det hele startede med at Hugo Jensen, for det er nemlig ham der er hovedpersonen i vores historie, som nævnt tidligere var ude for en trafikulykke som bl.a. gav nogle efterveer i form af problemer med koncentrationscentret. Disse problemer kunne måske klares ved genoptræning med et gevær eller en pistol i hånden, så derfor startede Hugo i 1987 som medlem af Tommerup Skytteforening, hvor både

hans kone Solveig og sønnen allerede var medlemmer, for så allerede året efter i 1988, at være en del af den syv mands store bestyrelse.

Tommerup Skytteforening har i dag en medlemsskare på ca. 115 medlemmer, hvor af ca. 60% er børn.

Det er især børnene der er Hugos kæphest. Som skydeinstruktør i Tommerup Skytteklub forsøger han at lære dem gode manerer og pli på skydebanen. Ingen får lov til at håndtere skydevåben under hans kommando, hvis ikke han finder, at de er opgaven voksen, og han går ikke på kompromis med nogen når det gælder sikkerhed under skydningen. Dette gør at de unge mennesker er meget velkomne, når man er ude og dyste med andre skytter i andre klubber.

Af og til går han selv i aktion og griber en riffel, så viser han lige de unge mennesker hvor David købte øllet, men – men sommetider må han erkende, at al hans instruktion gennem tiderne, virkelig har båret frugt, eleverne slår tit mesteren, men det synes Hugo bare er dejligt.

SE – det er en rigtig sportsmand!

»My Crazy African friend«

Af Poul Petersen

Mit møde med Afrika startede egentlig rent tilfældigt.

For godt 8 år siden kom nu afdøde Hans Larsen, der var hjemme på et kort visit i Tommerup, ud på Vestfyns Efterskole for at holde en fortælletime – ja, det blev nok til 2 eller 3 timer før Hans forlod mig og vore oplevelshungrende elever.

Vi havde dengang haft folk fra flere lande på besøg i Tommerup og en del på kursus i dansk demokrati. Jeg sluttede vist nok besøget af med et : »Det kan jo være at du har nogle afrikanere, der har lyst til at komme til Tommerup.« – Der gik vist kun et par måneder før der kom en henvendelse fra Karagwedistriktet, hvor Hans dengang boede sammen med sin afrikanske hustru.

Mit ukendskab til Afrika var meget stort – jeg betragtede nok dengang, som de fleste danskere, det store kontinent Afrika som et stort land fyldt med sorte mennesker og en masse vilde dyr. For at bøde på mit ukendskab tog jeg sammen med en god ven, der arbejder som journalist på Radio Fyn ned for at besøge Hans Larsen.

Vores rejse var bestemt ikke nogen turistrejse og efter en dagsrejse ad hullede ugandiske og tanzanianske veje, kom vi frem til landsbyen, hvor Hans arbejdede med et skoleprojekt støttet af Danida. Bilen var nu proppet med sorte mennesker.

Hans havde nemlig den egenskab, i modsætning til de fleste af de hvide, vi mødte i deres projektkøretøjer, at han samlede folk op, til der bare ikke kunne stoppes flere ind i bilen.

Det bedste ved at besøge Hans og være sammen med ham var at vi så Tanzania og Østafrika gennem hans øjne. Hans havde på daværende tidspunkt været i Afrika gennem nok 25 år, så hans erfaringsmængde var stor. Hans var ikke som de fleste. Han elskede Tanzania og tanzanianerne og var samtidig ikke faldet i den grøft som en del mennesker, der er sammen med farvede, at de enten bliver så

forførdelig etniske og elsker alt, hvad der har med Afrika at gøre eller det modsatte, at de opfatter sig selv som overmennesker, for hvem afrikanerne fremstår som uvidende væsner, der skal hjælpes og ikke har forstand på noget som helst. – Hans og hans fandenivoldske væsen havde en dyb respekt for sine medmennesker – og de elskede ham – overalt hvor vi kom frem i de små landsbyer, blev mr. Hans hilst velkommen som en god ven af familien. Som sagt, Hans lærte os meget om Tanzania og afrikanernes tankegang, som vi kunne bruge, da vi et halvt år efter modtog den første gruppe fra Karagwe-provinsen på 3 ugers Demokratikursus i Tommerup.

Vi havde tidligere haft folk fra blandt andet Indien og andre fremmede lande på besøg i byen, så jeg var helt sikker på at også folkene fra Karagwe ville blive vel modtaget.

Det første Tanzaniakursus blev vel overstået, ligeledes det næste. Grupperne blev fulgt af direktøren for District Council Obed Mwashu og hans tro støtte Onesmo – de 2 skiftedes til at tolke fra lokalsprog til swahili, igen til engelsk og videre den anden vej.

En juleaftensdag skete det frygtelige – Jeg modtog meddelelsen om at Hans var blevet skudt under et familiebesøg oppe i Uganda i forbindelse med et røveri... Tommerup var på det nærmeste i chok. Dernæst fulgte nok en af de største begivenheder i Tommerup Kirkes historie.

Sommeren efter kom det næste hold tanzanianere – denne gang uden Obed, der var blevet forflyttet 1500 km. vestpå til det mere kystnære Muheza District i Tangaregionen. Så holdet blev ledet af »my crazy African friend« Onesmo Ndekobora, der nu arbejdede som undervisningsinspektør hjemme i Karagwedistriktet.

Hver gang vi havde besøg fra Tanzania lå der en invitation til genbesøg og når en Afrikaner inviterer, ja, så mener han det. Skulle vi tage mod til os og tage hele skolen til Afrika. Jeg må indrømme, at

efter det der var sket med Hans, havde vi meget store betænkeligheder. Jeg brugte megen tid på at forhøre mig hos folk, der har rejst i området for en ting er at rejse et par stykker. Det at rejse med en stor gruppe unge udgør en helt anden risiko for overfald. My crazy African friend overbeviste mig om at de nok skulle tage vare på sikkerheden omkring os.

Det blev en fabelagtig tur både for os som for vore elever.

Modtagelsen i landsbyerne var overvældende, den var oprigtig og ærlig – vi blev virkelig betragtet som gode venner, vi kom jo fra Hans Larsens landsby Tommerup. Sikkerheden havde de helt styr på. Hvis vi skulle ud af huset kørte vi i kolonne altid flere biler med en kort afstand imellem og var der varslet forhøjet risiko for fare på ruten, ja så havde vi en politimand med skarpladt maskinpistol på bagsædet af den bageste firhjulstrækker mens vi bevægede os gennem det tanzanianske landskab. Så vi var virkelig i gode hænder.

Med på vores rejse og elevernes møde med den fremmede kultur, havde vi journalist Jørgen Andersen og efter hjemkomsten til Danmark kunne fynboerne følge vores oplevelser på TV2-Fyn i 2 påskedage.

Der gik kun et halvt år, så havde vi igen besøg fra Østafrika. Denne gang var det Obed Mwashu, der kom med en gruppe fra sit nye distrikt ude ved kysten. – De er meget anderledes, sagde de oppe i Knarreborg Brugs, hvor vi traditionen tro havde et par stykker i erhvervspraktik. Og det var de, både i tankegang og i opførsel. Folkene fra Karagwe oppe i bjergene på den anden side af Viktoriasøen virker som bønder, der slet ikke er vant til at have den samme kontakt med omverdenen som Muhezafolkene. Nå, men jyder ligner jo heller ikke københavnere for slet ikke at snakke om fynboer.

I februar 2001 gik den store rejse for lærere og elever på Vestfyns Efterskole til Tangaregionen i Tanzania.

Vi landede i Nairobi, Kenya og blev kort efter transporteret videre mod den Tanzanianske grænse.. Det blev aften og efter at have bevæget os gennem det mørke afrikanske landskab, kun afbrudt af en rasende politimand, der skældte os ud fordi vi bevægede os ude om natten, ja, så kom vi frem til byen Moshi ved foden af det store bjerg Kilimanjaro, hvor vi havde vores første overnatning. Jeg vågnede ved synet af et snedækket bjerg belyst af en strålende morgensol. – Så gik det mod Muheza District. Her blev vi modtaget af de tanzanianere, der et halvt år forinden havde været på kursus i Tommerup.

Den næste uge gik med oplevelser som kun venner af huset får lov at komme i nærheden af og vore 30 elever nærmest sugede til sig af oplevelser og lærdom om den fremmede kultur.

Eleverne skrev dagbog, sendte e-mails og vi lavede radio, der via satellittelefon blev sendt hjem til Radio Fyn, hvor de blev modtaget af Amos Bendix, der var studievært for de fynske lyttere.

Lidt klip fra vore e-mails og dagbøger, kan nok give et indtryk af hvordan Afrika gør indtryk på piger og drenge i puberteten:

Troels den 7.februar:

»I dag var vi oppe og se et sygehus. Jeg har aldrig set noget så klamt. Det lugtede af urent og af død. Det var det sidste sted jeg ville indlægges. Da vi kom ind på kirurgisk, så vi, hvordan man fik trukket et ben på plads, så knoglen kunne gro sammen. De fik bare et langt søm gennem benet og fik en snor rundt om 2 hjul og en tung pose med sten i enden.«

Louise den 10. februar:

»I nat har vi fået rigtige senge at sove i og vi skal ikke sove på gulvet. Desuden er der en ventilator på væggen, der kører rundt hele tiden. Jeg får hele tiden nye oplevelser og indtryk proppet ind i hovedet for eksempel mennesker, der nærmest bor i sardindåser, nogle der bor i bjælkehytter, lerklinede hytter og hytter med reklamer på. Landskabet, varmen, mennesker, der hele tiden propper ting op foran vinduerne i håb om at vi rige hvide vil købe noget af dem og alle de fucking Coca Cola reklamer, der er overalt både i byen og ude i bushen.

Hele tiden bliver jeg proppet med nye indtryk, og jeg suger bare til mig som en

tør svamp i en spand vand. Gad vide hvad det næste bliver?»

Michela den 9. februar.

»Frisk kokus er ikke noget jeg uden videre, ja, i hvert fald ikke frivilligt siger ja til. Det minder om en gang budding og vibrerer lige så meget, når man spiser det, men selve smagen er bedre end det kokus vi køber derhjemme og så er det jo friskt! Vi skulle spise ude på kokusplantagen, men der var ikke rigtigt nogen af os der spiste for uden om os hvor vi stod, hoppede diverse små krybdyr rundt, store edderkopper, biller, myrer og andre tingester.«

Gitte den 7.februar.

»Kære far, mor og Sussi og Allan. I skal bare vide, at jeg har det rigtigt godt iblandt alle de sorte folk. Nederdelene er bare det værste shit at rende rundt i 24 timer i døgnet for her er omkring 45 grader i solen.

Turens virkelige højdepunkt var et besøg i en masailandsby langt væk fra civilisationen.«

Mortens dagbog den 10.februar.

»Masaierne samlede alt kvæget i en stor fold. Så tog de en tilfældig ko og malkede den ned i sådan et lille hylster med en prop i enden. Derefter udvalgte de en tyrekalv – 3 mand holdt kalven og en af de ledende masaiere hævdede buen og skød en pil på en fingers tykkelse mod kalvens halspulsåre. For enden af pilen var der en lille spids, der skar hul på pulsåren. Der kom en blodstråle, som når man åbner en vandhane, og de holdt et nyt hylster op under

strålen, hvorefter en af masaierne drak en stor kop varm blod. Så blev mælk og blod blandet og Poul fik koppen. – I samme øjeblik Poul førte koppen for munden og begyndte at drikke af det varme mælk med blod, fik de allesammen et stort smil på og sendte Poul nogle glade øjne.

Det var ligesom om Poul nu var blevet medlem af masailandsbyen.

Det var lige som at se høvding til høvding – en hvid og en sort, der mødtes for første gang og drak blod sammen. I deres øjne var vi jo nok de hvide krigere. Det var bare »kanont« at se ens forstander stå og drikke blod i en masailandsby. – Det havde jeg ikke lige regnet med.«

Det nærmer sig nu juletid 2001 og jeg tænker tilbage på den fandenivoldske Hans Larsen, graverens søn fra Tommerup, der lærte mig en masse om Afrika og afrikanerne. Til næste sommer skal vi nok have besøg af endnu en gruppe fra Muheza med Obed som tolk, og jeg har lige fået et brev fra Onesmo i Karagwe underskrevet »Onesmo, your crazy African friend« ja, så føler jeg, at vi har bidraget bare en lille smule til at føre verdens folk sammen og få en bedre forståelse for hinanden. Måske er det naivt, men så vil jeg have lov til at være naiv.

Både oppe i Karagwe og ovre i Muhezadistriktet har navnet Tommerup fået en særlig betydning – »Tommerup« – det er her, man bliver behandlet som en ligemand – og det er jo nok ikke lige den måde afrikanerne er blevet behandlet gennem tiden, nok snarere tværtimod. – Faktisk tror jeg, at vi fra Tommerup har gjort en forskel.

Jeg skulle for øvrigt hilse fra min gode afrikanske ven og ønske folk i Tommerup og alle han kender en Glædelig Jul.

Ps. Mere om vores besøg i Tanzania kan ses på : www.vestfynsefterskole.dk

